

Транскордонне співробітництво України з республікою Молдова

Хачатуров А. С., Купач Т. Г.

<https://doi.org/10.17721/2786-4561.2022.2.2-8/13>

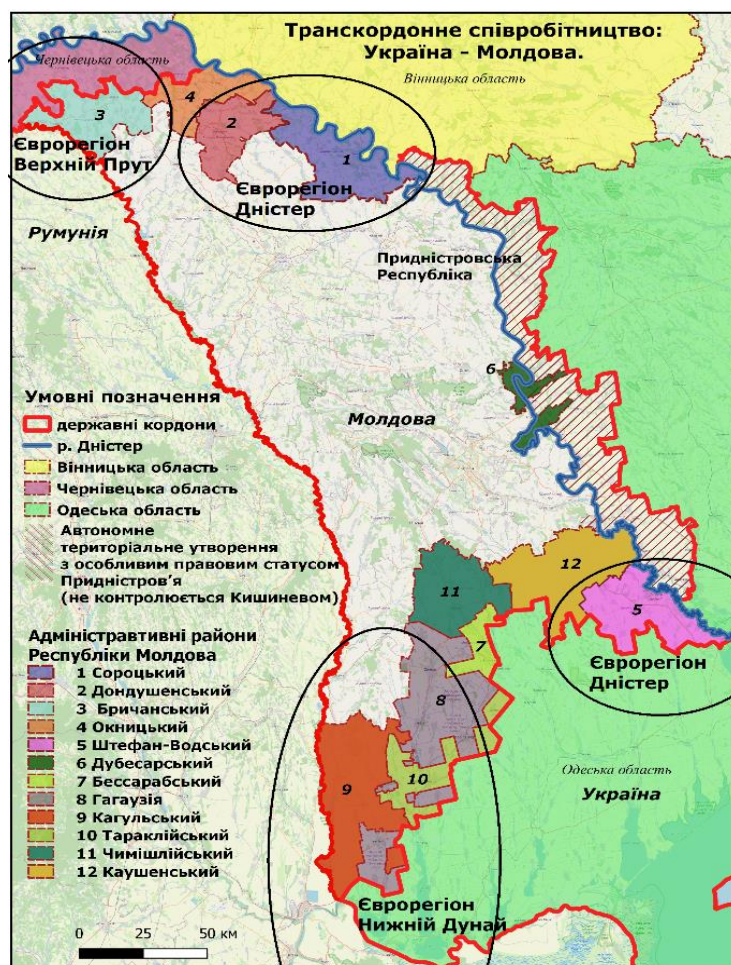
Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

Вступ. Важливе значення для зовнішньої політики України в багатьох аспектах діяльності, зокрема економіки, бізнесу, туризму та культури мають двосторонні стосунки з Республікою Молдова. І хоча здобуття незалежності обома державами датується кінцем ХХ ст., культурні, торговельні та освітні зв'язки між українцями та молдованами існували упродовж тривалого періоду часу. Після Другої світової війни сформувались сучасні межі України та Молдови, а 1991 р. країни здобули незалежність, отримавши 1222 км спільного кордону. **Актуальність** дослідження полягає у необхідності цілісного аналізу стану транскордонного співробітництва України та важливості оновленого погляду на перспективи їх майбутнього розвитку, після війни зокрема. **Метою** даної роботи є аналіз транскордонного співробітництва України та Молдови задля розуміння перспектив розвитку багатогранних взаємодій у подальшій співпраці. **Об'єктом** дослідження є території країн України та Молдови, зокрема, прикордонні адміністративні одиниці (області, райони та ОТГ). **Предметом** дослідження є комплекс заходів, що визначають транскордонне співробітництво економічного, політичного, соціально-культурного, туристичного спрямувань.

Матеріали та методи досліджень. Під час написання даної роботи було застосовано історичний метод для виокремлення головних аспектів минулого, методи аналізу та синтезу інформації. Також в умовах активних бойових дій та низки провокацій на території Придністров'я, було застосовано метод спостереження та співставлення, сутність якого полягає у моніторингу чинної ситуації в країнах в цілому та виокремленні фактів, що підтверджуються офіційними джерелами обох країн (керівники, уряди, тощо). Не маючи офіційної інформації, на яких умовах завершиться війна з Росією, було використано метод аналізу конкретних ситуацій (case study), що передбачає виокремлення суті проблем, аналіз власне ситуації збройного вторгнення і еволюції молдавського погляду на війну в сусідній країні, та формування припущень розвитку двосторонніх відносин у майбутньому.

Інформаційною основою дослідження виступають наукові публікації останніх років, новинні релізи МЗС та ВР України, закони України, матеріали посольства України в Кишиневі, веб-сторінки облдержадміністрацій та Єврорегіонів.

Виклад основного матеріалу. Згідно з Законом України «Про транскордонне співробітництво», **транскордонне співробітництво** визначається, як «...це спільні дії, спрямовані на встановлення і поглиблення економічних, соціальних, наукових, технологічних, екологічних, культурних і інших відносин між суб'єктами і учасниками таких відносин в Україні і відповідними суб'єктами і учасниками таких відносин із сусідніх держав у межах компетенції, визначеної їх національним законодавством...» [3]. Реалізація двосторонніх ініціатив у прикордонних територіях є можливою за рахунок: «Протоколу про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Молдова» [1], «Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво прикордонних областей України та адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова» [4], «Угоди між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про спільне використання та охорону прикордонних

Рис. 1. Прикордонні території реалізації транскордонного співробітництва [укладено автором на основі відкритих даних OSM із використанням інструментів QGIS]

та Придністров'я. Одночасно з тим позначився вплив Румунії та Росії на розвиток внутрішньополітичної ситуації. Офіційна позиція України з тих пір і до сьогодні залишається незмінною та принциповою – підтримка суверенітету та непорушності державних кордонів РМ. Політична кооперація та дипломатичні зусилля Києва допомогли стабілізувати ситуацію всередині держави, а сама Україна виступає у ролі посередника у вирішенні придністровського конфлікту. Також у 1997 р. Україною, Молдовою, Грузією та Азербайджаном було засновано організацію ГУАМ, на базі якої проводиться політична, економічна, культурна співпраця. Важливим елементом двосторонніх відносин стала домовленість між урядами країн про обмін територією – Молдова мала передати в українську власність частину автостради та територію по якій вона проходить обабіч с. Паланка, що значно полегшувало транспортне сполучення між частинами Одещини (остаточно права власності перейшли у 2011 р.), а Україна, в свою чергу, передавала Молдові, яка не має виходу до моря, ділянку в районі с. Джурджулешти для будівництва порту на березі річки міжнародного значення – Дунаю. До прикордонних (див. рис. 1) з Молдовою територій належать (згідно нового АТУ) Чернівецька (Дністровський район), Вінницька (Могилів-Подільський, Тульчинський райони) та Одеська (Подільський, Роздільнянський, Одеський, Білгород-Дністровський, Болградський, Ізмаїльський райони) області. Загалом на межі з РМ

вод» [5], та постанови Кабінету міністрів України від 14 квітня 2021 р. №408 «Про затвердження Державної програми розвитку транскордонного співробітництва на 2021-2027 роки» [2]. Серед періодичних видань, за роки незалежності було опубліковано чимало статей присвячених двостороннім транскордонним відносинам між Києвом та Кишиневом. Зокрема важливо відзначити праці: Патлашинської І. В. (2013); Харічкова С.К., Андреевой Н.М. та Нездоймінова С.Г. (2011); Кифяк В. (2018); Вишні І. (2017); Колодійчук А.В. (2015); Раздорожної С. В. (2018); Стрельчук Н. та Дронь К. (2018); Чорної Л. (2017). Серед основних вагомих робіт неукраїнських авторів варто відзначити праці Барбулеску І.Г., Брі М., Тодераш Н. (2020) (Румунія), Корнеа С (2017), Попович А. (2021) (Молдова). З перших років незалежності Республіка Молдова опинилась у вирії внутрішнього конфлікту із сепаратистськими рухами Гагаузії

розташовано 29 об'єднаних територіальних громад. З Молдавської сторони, біля кордону з Україною знаходиться 13 адміністративно-територіальних одиниць: 11 районів (Бричанський, Окницький, Дондушанський, Сороцький, Дубосарський, Штефан-Водський, Каушанський, Чімішлійський, Бессарабський, Тараклійський та Кагульський), Автономне територіальне утворення Гагаузія та Автономне територіальне утворення з особливим правовим статусом Придністров'я (не контролюється Кишиневом). Транскордонне співробітництво реалізується значним чином в межах сформованих, спільно з Румунією, єврорегіонів (див. рис.1.): «Нижній Дунай», «Верхній Прут» та «Дністер». Основна мета таких регіонів направлена на поглиблення кооперації місцевих громад із закордонними партнерами, задля створення сприятливого інвестиційного клімату, культурного простору, соціального захисту населення, розвитку економічного становища та спільної боротьби із забрудненням довкілля і проведенням природоохоронних заходів, в рамках єдиної та взаємопов'язаної, географічно та економічно, прикордонної території держав.

Єврорегіон «Нижній Дунай» було утворено 1998 р., до складу якого входять Одеська область України, повіти Галац, Тулча, Браїла Румунії та Кагульський і Кантемирський райони Молдови. Регіон розташовується у Подунав'ї, яке має вигідне транзитно-транспортне положення та характеризується культурної спорідненістю. Головними завданнями є покращення соціально-економічного становища громад регіону, екологічна, торгівельна співпраця, спільний розвиток та модернізація транспортної інфраструктури. Після вступу Румунії до ЄС на території єврорегіону починає впроваджуватися Європейський інструмент сусідства та партнерства, набуття статусу юридичної особи. В рамках Єврорегіону було створено вільні економічні зони в молдавському порту Джурджулешти та українському порту Рені, а також екологічні програми «Консолідація мережі природоохоронних територій для збереження біорізноманіття та стійкого розвитку регіону дельти Дунаю та нижнього Пруту PAN Nature», а також «Прикордонне міждисциплінарне співробітництво для перешкоджання стихійних лих та пом'якшення забруднення навколишнього середовища Єврорегіону «Нижній Дунай»». Незважаючи на економічну кооперацію адміністративні одиниці є віддаленими від економічних центрів країн та депресивними з недосконалою інфраструктурою та обмеженою мінерально-сировинною базою, що гальмує притік інвестицій до регіону.

Єврорегіон «Верхній Прут» створено 2000р., він включає Чернівецьку, Івано-Франківську області України; повіти Сучава, Ботошань Румунії; Бричанський, Окницький, Єдинецький, Ришканський, Глодянський, Фалештський та Синжерейський райони Молдови. Головними спрямуваннями розвитку регіону є сприяння економічному та соціальному прогресу, оптимізація митної діяльності та безпеки кордонів, сприяння місцевим громадам. У розвиток Єврорегіону вагому віху внесли неурядові організації громадськості, зокрема у 2009 р. була створена відповідна коаліція організацій Єврорегіону «Верхній Прут», а у 2011 р. проведено перший семінар спільно з молдовськими та румунськими неурядовими об'єднаннями з розвитку регіону. Задля формування сприятливого інвестиційного клімату та розвитку бізнес-середовища в Чернівецькій області було організовано проекти «Jo.B.S Centre», «Формування мережі інституцій інноваційної інфраструктури транскордонного регіону». В рамках природоохоронної діяльності проводяться різноманітні спільні тренінги, семінари та «Тиждень збереження навколишнього середовища та раціонального водокористування».

Єврорегіон «Дністер» було утворено у 2012 р. до складу якого входять Вінницька область України та Сороцький, Дубосарський, Дондушанський, Окнинський, Резінський, Флорештський і Шолданештський райони Молдови. Діяльність Єврорегіону стосується

сталого розвитку та досягненню гармонійного стану територій на березі р. Дністер. З моменту створення активно просуюються спільні ініціативи з розвитку туризму, спорту, дбайливого природокористування річкою та природоохоронних ініціатив, поглиблення культурної, наукової взаємодії. Керівництво Єврорегіону активно співпрацює з Академією спроможності громад та Міжнародним сільськогосподарським кластером «Дністер» на шляху до створення економічної та інвестиційної привабливості територій. Загалом Вінничина відіграє найбільш активну роль в прикордонній взаємодії серед усіх областей, за ініціативи облради якої, розпочалась діяльність Транскордонного економічного форуму у 2013 р. Варто відзначити кооперацію з іншими об'єднаннями Європи, зокрема у 2013 р. було реалізовано проект «Спільні зусилля з міграції та реінтеграції в Єврорегіонах «Дністер» і «Pro Europa Viadrina»». У 2018 р. «Дністер» успішно реалізував програму «Транскордонна мережа для інноваційного сільського господарства». Вагому ланку складає участь волонтерських організацій у розвитку регіону, зокрема реалізація спільного проєкту з модернізації обладнання Тростянецької лікарні на Вінничині. В межах Єврорегіонів проводиться діяльність із утворення транскордонних кластерів, успішним показником якої є формування 2009 р. першого українсько-румунського аграрного кластеру з вирощування плодово-ягідних рослин та розвитку садівництва, та створення «Трансагрополісу» - спільної платформи для кооперації аграріїв України, Молдови та Румунії з подальшим виходом товарів на ринки Європи. У межах кластеру відбувається також кооперація з молдавськими аграріями. Екологічна діяльність представлена масштабними програмами «Покращення екологічної ситуації в басейнах річок Прут та Дністер шляхом покращення систем очистки стічних вод в Чернівцях та Дрокії» і «Будівництво очисних споруд, як спосіб вирішення екологічних та соціально-побутових проблем прикордонних територій сіл Кельменецького району Чернівецької області та району Бричень Республіки Молдова», завдяки чим вдалось владнати деякі проблеми якості води в пограничних урбанізованих територіях. За рамками діяльності Єврорегіонів також активно впроваджуються різноманітні транскордонні ініціативи. Варто заважити, що питання сталого розвитку територій не обмежується створеними регіонами; у 2013-2014 рр. було покладено початок реалізації ініціативи «Принципи стабільності концепції розвитку інтегрованого простору в міських поселеннях в транскордонному регіоні» вздовж усього українсько-молдавського кордону (виключаючи Придністров'я). Особливе місце займає культурна кооперація – спільними зусиллями було організовано Міжнародний культурний фестиваль «Русалка Дністрова» та Міжнародний фестиваль музики і танцю «В тіні дуба». Велика частка українців проживає у Придністров'ї, Окницькому, Бричанському районах; у свою чергу значна кількість етнічних молдаван проживає у Ренійському та Дністровському районах України. В РМ діють локальні українські культурні організації, радіостанції, газети, зокрема і на території ПМР. На півночі країни, розташовані 4 представництва Асоціації української молоді «Злагода», яка підтримує українську самобутність на теренах Молдови. Співпраця з культурними організаціями Придністров'я можлива, за умови дотримання норм передбачених законодавством РМ. Не менш важливою є регіональна кооперація з керівництвом АТУ Гагаузія, задля підтримання національної ідентичності етнічних гагаузів та розвитку їх культури в місцях проживання на Одещині. В рамках посилення транскордонних зв'язків у напрямку туристської діяльності важливо окреслити цілеспрямовані дії Єврорегіону для популяризації дестинацій, посилення туристських контактів, співпраці з місцевою владою задля модернізації закладів матеріально-технічної бази та вдосконалення транспортного покриття. До головних об'єктів туризму на які зосереджена увага належать, в Україні: туристичні пам'ятки м. Вінниця, меморіальний комплекс пам'яті жертв нацизму на місці

колишньої ставки А. Гітлера, Кармелітський монастир у м. Бар, низка музеїв Вінничини, палац Потоцьких в Тульчині, скіфське городище Великі вали поблизу Немирова, історико-культурний заповідник Буша, Гайдамацький яр, м. Хмільник; в Молдові: Свічка подяки на Бекирівській горі, с. Жабка, м. Ципова, монастир Руді, с. Косуець, Сороцька фортеця. Недооціненою залишається співпраця в туристичній галузі. Хоча на даний момент Молдова не представляє інтересу для більшості українців, це бюджетна країна з безвізовим режимом для України. Розташовуючись в багатокультурному регіоні Бессарабія, український Буджак та прикордонні райони Молдови представляють вагомую цінність для розвитку етнічного та гастрономічного туризму. Зокрема популяризація маршруту «Доріг вина та смаку Української Бессарабії» стимулює розвиток аналогічних ініціатив з молдавської сторони, особливо в галузі винного туризму з можливостями кооперації з українською стороною. Існує залізничне сполучення між Одесою і Кишиневом, та до початку війни з РФ існував широкий спектр автобусних турів до Молдови. Також важливо звернути увагу на наявність двох прикордонних стиків – точок перетину кордонів 3 держав (Україна, Молдова, Румунія). Перший стик розташований у Чернівецькій області поблизу с. Мамалига, другий на Одещині біля м. Рені. Прикордонні стики користуються популярністю серед туристів Європи та можуть бути потенційними місцями розвитку туризму.

Висновки. Після початку російського вторгнення в Україну 24 лютого 2022р. Молдова прийняла значну кількість українських біженців (понад 100 тис осіб) та виражала підтримку Києву на дипломатичному рівні. Молдова продовжує надавати гуманітарну підтримку та співпрацювати задля недопущення виникнення загрози з боку ПМР. Перемога України у війні стане важливою віхою для збільшення політичної ролі Києва серед європейських країн та подальшої більш тісної співпраці. Україна підтримує цілісність Молдови та спрямована на досягнення з нею гармонійних та дружніх відносин, тож можна вважати, що і у повоєнний час вектор двосторонніх стосунків буде направлений на поглиблення кооперації прикордонних територій, як в економічній, так і в культурній та туристській галузі. Характер транскордонного співробітництва між Україною та Республікою Молдова можна оцінити як тісний та різносторонній. В рамках трьох Єврорегіонів здійснюється економічна, природоохоронна, культурна, туристична діяльність. Культурна складова співробітництва, загалом, досить широко та якісно представлена за рахунок місцевих діаспор та відкритості обох сторін для розвитку локальних спільнот. Зв'язок з нею має туристична діяльність, яка на даний момент фактично неможлива внаслідок ведення бойових дій, проте має широкі перспективи у майбутньому за рахунок єдності етнокультурної складової Бессарабії, що може бути використано для подальшого спільного розвитку.

Список використаних джерел.

Протокол про встановлення дипломатичних відносин між Україною і Республікою Молдова від 10.03.1992 р. [Електронний ресурс] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_037#Text (дата звернення: 04. 05. 2022)

Про транскордонне співробітництво: Закон України від 11.10.2018 р. № 2515-VIII [Електронний ресурс] - <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1861-15/ed20181011#Text> (дата звернення: 04. 05. 2022)

Угода між Урядом України та Урядом Республіки Молдова про співробітництво прикордонних областей України та адміністративно-територіальних одиниць Республіки Молдова від 11.03.1997 р. [Електронний ресурс] - https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/498_026#Text (дата звернення: 04. 05. 2022)